

KRPLJE U SREDN JEM POLIMLJU I POTARJU

Petar Vlahović

U spomen Dr. Borisu Orlu inicijatoru i pokretaču proučavanja naprava svih vrsta koje ljudima služe za savladivanje snega, ovaj skromni prilog posvećuje avtor.

Krplje su, kao što je poznato, naprava koja u narodnom životu ima veliku praktičnu primenu. Ali, uprkos tome one kod nas nisu dovoljno proučene, posebno u Srbiji, Crnoj Gori, Hercegovini i Makedoniji. Iz ono skromne literature o njima još uvek se ne dobija prava slika njihovog rasprostranjenja o čemu posebno svedoči karta priložena uz rad V. Košak¹ jer su one i danas poznate u planinskim predelima u slivu Drine i istočno od nje. Cilj je ovoga priloga da ukaže na rasprostranjenost krpalja u Srednjem Polimlju i Potarju.

Krplje su nastale iz potrebe, u mukotrpnjoj borbi i ljudskoj želji da odoli stihiji prirode i da je savlada.

Oblast Srednjeg Polimlja i Potarja ispresecana je grebenima planina Jadovnika, Ljubišnje, Zlatibora, Mijajlovice, Lise i Crnoga Vrh. Na njihovim padinama se nalaze naselja na relativno velikoj nadmorskoj visini (i do 1.600 m nadmorske visine), udaljena jedno od drugog i po nekoliko sati pešačkog hoda. Glavno zanimanje stanovništva na pribrežnim stranama Tare, Lima, Ljubovide i Čcotine, reka koje presecaju ovu oblast, je stočarstvo, a krplje su uglavnom vezane za takve oblasti. Da bi se održavala veza sa spoljnim svetom i obavljali neophodni svakodnevni poslovi oko stoke, donosilo brašno iz vodenica, dovlačila drva iz šume, donosio list i seno itd. krplje su u zimskom periodu neophodno pomagalo.

Snežni pokrivač se u ovim krajevima zadržava negde od oktobra do maja meseca, tj. dobru polovinu godine. Zbog toga su krplje uvek pri ruci u tom periodu, kao odeća, obuća ili neka privredna alatka bez koje se ne može, sekira ili drvena lopata na primer.

Krplje se nalaze u svakoj kući iz planinskih naselja ove oblasti. U zadružnijim kućama ima i po više pari. Ustvari za one članove koji

¹ V. Košak, Krplje hodaljke za snijeg, Etnološka biblioteka sv. 21, Zagreb 1934; T. Urbas, Krplje in smučji na Pohorju, Slovenski etnograf IX, Ljubljana 1956, str. 91—116; M. Jagodic, Krplje na Gorenjskem, Slovenski etnograf IX, Ljubljana 1956, 117—136 i tamo navedena literatura.

tokom dana obavljaju poslove oko stoke nešto dalje od kuće ili se kreću do šume ili mlina. Lovci ih takođe upotrebljavaju.

Da bi čobani nahranili stoku i došli do sena oni >obuju< krplje. Pomoću njih naprave prtinu i >učepaju< torinu. Prtinom doteraju stoku pa na torini joj >polože< seno ili list. Ukoliko je snežni pokrivač visok, pomoću krpalja se >properti<, tj. napravi prolaz u snegu između ekonomskih zgrada dotičnog domaćinstva i do vode. Često se to čini i do susjednih kuća.

Krplje pravi svako domaćinstvo za sebe jer za to nije potrebno neko posebno tehničko znanje. Krećući se za stokom preko leta čobani na pašnjacima naiđu na deblju leskovu mladiku prečnika 4—5 cm. Ovu mladiku rasepe na dva dela. Sa unutrašnje strane površinu uglačaju tesanjem a sa spoljne skinu (>ogule<) koru pa naprave dva obruča prečnika oko 50 cm. Krajevi ovako savijenog drveta uvezeni su >oputom< tj. impregniranom vrvcom od teleće ili govede kože, a ponekad, samo ređe, mogu biti spojeni i manjim drvenim klinovima. Obruči se potom ostave u >postrevu< ispod strehe kolibe ili obese iznad ognjišta da se dobro osuše.

Preko zime, kada je manje poslova nastavlja se rad na izradi krpalja. Omanjim svrdlom (>burgijom<) na obruču izbuše osam unakrsnih rupica, ili to čine >žigom<, tj. užarenom metalnom žicom. Naspramne rupice su razmaknute jedna od druge oko desetak cm, ustvari koliko je široka obućena noga. Potom se kroz ove rupice u vidu krsta provuku četiri deblje vrvce od konopljane pređe. U sredini kruga gde se vrvce prepliću i ukrštaju, obrazujući kvadrat, oko njih se isplete od istog konca >ljesa< kružnog oblika prečnika tridesetak santimetara koja je ustvari glavni oslonac da se >ne grezne< tj. ne propada u sneg. Krplje se za nogu vezuju >obuvačama<. To su vrvce od konopljane pređe ili impregnirane kože. Dve se postavljaju u visini prstiju na nozi a dve iza pete. I jedne i druge se ukrštaju na lesici. Prednje obuvače se unakrsno zavezuju iznad pete a suprotne njima na lesici jer time osiguravaju da se potpetica mnogo ne odvajaju od >ljese< sa krpalja.

Mada krplje može bez osobitih teškoća napraviti svaka osoba koja ih je videla, ipak se sa njima ukoliko nije naviknuta, ne može lako kretati. Slobodno se može reći da je hod pomoću krpalja prava veština. Noge su rastavljene jedna od druge oko pola metra. Zbog toga prilikom koračanja treba izbeći da obruč krplje ne udara po cevanici ili jedna krpolja u drugu. Prilikom nespretnog koračanja dešava se da se jedan deo obruča nasloni na obruč druge krplje što dovodi do pada. Hod sa krpeljama je posebno naporan za osobe koje imaju mali korak, odnosno kratke donje udove.

Krpeljama se uglavnom služe muškarci. Žene ih upotrebljavaju samo u krajnjoj nevolji kada u kući nema muškaraca, i to na kratka rastojanja.

Krplje se obuvaju na pragu kuće ili na mestu gde je sneg visok tako da se odmah sa njima može stupiti u >cijelac< — visok sneg jer je hod sa

njima po niskom snegu skoro nemoguć. Takođe se i izuvaju na sličnom mestu.

U vezi sa krpljama nema običaja, ali se ipak nerado posuđuju. Na njih se pazi i suše se isto onako kao i drugi delovi odeće ili obuće jer bi kanap uprotivnom ubrzo istrunuo i raspao se. Zbog toga jedne krplje služe i po nekolike decenije.

Životna potreba primorava stanovnike planinskih naselja Srednjeg Polimlja i Potarja da se i danas pridržavaju ove stare naprave poznate i u drugim našim krajevima pa i kod drugih naroda. No, o njihovom uticaju na čoveka i deformaciju hoda onih koji ih upotrebljavaju biće reči drugom prilikom.

Résumé

LES RAQUETTES EN USAGE SUR LE TERRITOIRE DU LIM MOYEN ET DE LA TARA

L'auteur décrit les raquettes, moyen de transport hivernal de bergers, en usage sur le territoire du Lim moyen et de la Tara. Elles sont fabriquées, en hiver généralement, dans certaines maisons de paysans. L'auteur fait une description détaillée de leur fabrication et de la manière de les porter. Les raquettes ne sont portées de règle que des hommes et n'ont aucun rapport avec les coutumes populaires.

